

spørgsmålet er det muligt at skabe en demokratisk, men ikke-bureaukratisk byplanlægning? Og kan de historiske erfaringer bruges hertil?

Tim Knudsen har skrevet en engagerende og medrivende bog – ikke mindst fordi den sætter perspektiver på den nutidige debat om Københavns udvikling. Illustrationerne er fine og velvalgte, og bogen har både et bibliografisk register og et sagregister.

Det er en velskrevet, men også visse steder lidt for ironiserende og polemisk bog – en ironi, som især kommer alle andre end ingeniørerne til del, d.v.s. først og fremmest læger og arkitekter. Det er som om Tim Knudsen ikke vil anerkende, at de første professionelle – fra omkring midten af 1800-tallet – ofte var en slags multikunstnere – og kun har respekt for de teknologifixerede ingeniører, som tilhører en senere generation.

Jeg savner distance til Ambt og hans medarbejdere. Vi hører kun om det gode, som toilet og kloak og parkforhold – men hvad med hans gadeføringsideer? Vejede hensynet til trafikken ikke højere end hensynet til boligmiljø? Hvis det var tilfældet – kunne det vel også blive en lære for fremtiden?

Ning de Coninck-Smith

Den Jyske Historiker. No. 43-44. Tyskerne. Nation og stat i Tyskland 1815-1988.

(UFFE ØSTERGÅRD, THORSTEN BORRING OLESEN, FINN MYGIND, JOHNNY N. LAURSEN, KARL CHR. LAMMERS, NILS ARNE SØRENSEN, JAN BO HANSEN, HENRIK KAARE NIELSEN). Aarhus, Aarhus Universitetsforlag, 1988. 263 s. 9 kort.

Den Jyske Historikers serie med nation-statsanalyser er nu efter bindene om Italien og Frankrig kommet til Tyskland. I en række ret korte artikler belyses tysk historie fra 1815 til idag. Litteraturen om dette emne er meget stor, ikke kun fordi tyske historikere er meget flittige mennesker, men især fordi det tyske problem i meget høj grad har optaget den internationale historikerverden. Ikke mindst Tysklands betydning for europæisk historie efter 1871 har i mange år været indgående drøftet i både den tyske og den internationale forskning. Tysklands andel i udbruddet af de to verdenskrige i dette århundrede, nazismens rødder i tysk og europæisk historie og Tysklandproblemet i stormagtskonfrontationen («Den Kolde Krig») efter 1945 har været velopdyrkede temaer i forskningen. Artiklerne, der er kronologisk fordelt på en række forfattere, giver gennemgående god, kyndig og fyldig besked. Det aktuelle og beskrivende dominerer for det meste over det diskuterende og analyserende, men det ligger måske inden for rammen af en så kort fremstilling? Glimtvis får læseren dog at vide, at visse emner diskuteres meget i forskningen. Vi føres godt og grundigt rundt i tysk histories noget indviklede forhold. Især før dannelsen af et Tyskland i 1871 er det med de mange tyske stater mellem 1815 og 1871 en speget affære at udrede hovedtendenserne i det tyske område, der jo også omfattede Østrig. Hvert afsnit afsluttes med en fyldig litteraturliste og selv om man altid kan påpege mangler, så er udvalget her dækkende og centralt.

Den første artikel ved Uffe Østergaard og den sidste ved Henrik Kaare Nielsen er givet tænkt som rammer omkring de mere factmættede artikler, men på hver

sin vis er de skuffende i indholdet. I betragtning af hvor mange værker, der findes om det tyske problem gennem tiderne, set ud fra en overordnet synsvinkel og med et ræsonnerende indhold ud fra den store speciallitteratur, så virker Uffe Østergaards afsnit, med dets mange citater, noget essayagtigt, uden at ramme de centrale temaer i nyere tysk historie, som de efterfølgende forfattere derefter kunne have beskrevet nøjere. Forfatteren kalder selv dele af sit bidrag for en »lynskitse« (s.26), og det er også ganske dækkende for hele bidraget. Det afsluttende bidrag ved Henrik Kaare Nielsen om nationen og demokratiet i Tyskland i dag er modsat de øvrige indlæg præget af en friskfyragtig og polemisk bedreviddende tone, der især er belærende over for det vesttyske demokrati. Fejende postulater om karakteren af vesttysk politik serveres uden forbehold, der ellers nok ville være på sin plads vedrørende et tidsrum, hvor vi idag har et meget ringe tidsperspektiv. En række germanismer, som man ellers stort set er behageligt fri for i de øvrige indlæg, øger ikke forståelsen.

Generelt handler artiklerne meget lidt om økonomisk-sociale forhold. Det kunne have været nyttigt med en artikel alene om det emne, således at man kunne have fået et indtryk af udviklingen her. Det lange tidsperspektiv er ellers velegnet netop til et sådant emne. Men alle artiklerne holder sig næsten udelukkende til de forfatningsmæssige og de politiske forhold, og det skal da også medgives, at disse netop for Tysklands vedkommende er komplicerede og vigtige. Det kræver i sig selv en del plads at forklare dem på en tydelig måde, og læserne får meget at vide, også ved hjælp af tabeller og kort. Ved et så stort emne vil man altid kunne savne noget. Det forekommer mig mærkeligt, at Finn Myginds afsnit om 1866/71-1918 ikke nævner debatten om Fritz Fischers opfattelse af udbruddet af Første Verdenskrig, ja end ikke nævner hans værker i litteraturlisten. Ligeledes kan man i Johnny N. Laursens afsnit om Weimarrepublikken 1918-33 savne diskussionen om storindustriens forhold til nazismen. Afsnittet om 1945-1955 diskuterer udførligt (s.215-217) den chance, som forfatterne mener kan have ligget i Stalins note af marts 1952 om et genforenet Tyskland, men de nævner sært nok ikke den amerikanske udenrigsminister James F. Byrnes' forslag fra april 1946 om en firemagtspagt på 25 år til sikring af et nedrustet, og dermed ufarligt samlet Tyskland. Jan Bo Hansen er i sit afsnit om 1955-1987 for diskret i sin knappe omtale af det østtyske politiregime (kun strejft s.238 og s.246). Men alt i alt har forfatterne til de kronologiske afsnit ydet en god og solid indsats, der kan tjene som en udmærket orientering om vort store nabolands historie. De udførlige litteraturlister giver læseren mulige forslag til selv at gå videre. Et personregister havde været nyttigt.

Kay Lundgreen-Nielsen

Arbeiter und Arbeiterbewegung in Schleswig-Holstein im 19. und 20. Jahrhundert. Udg. af Rainer Paetau og Holger Rüdell – Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Schleswig-Holsteins bd.13 – Karl Wachholtz Verlag, Neumünster 1987, 463 s., DM 54.-.

RAINER PAETAU: Konfrontation oder Kooperation. Arbeiterbewegung und bürgerliche Gesellschaft im ländlichen Schleswig-Holstein und in der Industriestadt Kiel zwischen 1900 und 1925 – Studien zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte Schleswig-Holsteins bd.14 –, Karl Wachholtz Verlag, Neumünster 1988, 592 s., DM 40.-.